

Smart

Memoràndum
— eleccions 2019 —

Editorial

Durant cada nova elecció democràtica, som testimonis d'una certa efervescència amb candidats que es posicionen sobre diversos reptes i intenten desacatar de cara als votants, o donar-se a conèixer si són novells.

Aquestes eleccions del 26 de maig de 2019, els reptes són evidentment nombrosos i concerneixen qüestions prioritàries que forjaran l'esdevenir del nostre viure-junts com a ciutadans d'Europa.

Per no perdre'ns en un catàleg interminable que només faria que tractar molts temes de manera superficial, o pitjor encara, que oposaria faccions en comptes de tractar els temes que són fonamentals de debò, Smart ha decidit centrar el memoràndum polític en 4 dimensions clau: Europa, la democràcia, la protecció social i l'empresa compartida com a model de producció.

Europa en primer lloc, perquè tots els països de la Unió Europea es veuran afectats (a l'espera de veure què succeirà en el cas del Brexit). Tal com està organitzada actualment, la institució europea pot donar resposta a les necessitats legítimes dels nostres ciutadans en matèria social o de democràcia participativa, per exemple? Molt clarament, la nostra resposta és no, i fem propostes concretes per a posar-hi remei, sabent que continuem convençuts de la pertinència del fet europeu com a tal per a fer front als reptes globals.

Tot seguit, la democràcia. En comptes d'esmentar una altra vegada la crisi de la democràcia, concentrem-nos en els alçaprens que ja tenim perquè ella sigui viva i funcional a tots els nivells. Siguem creatius, gosem fer experiments.

La protecció social, ara i sempre. Aquest veritable bé comú ens permet beneficiar-nos de garanties per a afrontar els daltabaixos de la vida. Però són nombroses les forces que l'amenacen: hem de protegir-la a tot preu, i en una perspectiva progressista, hem de pensar amb intel·ligència sobre les adaptacions necessàries perquè tothom sense excepció se'n pugui beneficiar, i entre tots, de forma prioritària, qui més la necessita.

Finalment, l'empresa compartida com a model de producció. La nostra empresa en comú que és Smart demostra per la força dels números i amb l'abast internacional que té, que és possible emprendre d'una altra manera. Adaptem llavors el marc legal existent per a fer-lo coincidir amb aquest nou mode de producció.

Gaudeixi de la lectura!

Introducció

Smart és l'emanació de treballadors de tot tipus que s'associen, mitjançant una societat cooperativa, per a dotar-se de mitjans necessaris per a desenvolupar en total autonomia les seves activitats econòmiques pròpies i obtenir ingressos socialitzats i fiscalitzats.

La nostra empresa compartida va ser creada l'any 1998 a Bèlgica i acompanya milers de treballadors en el desenvolupament de les seves activitats, en sectors molt diversos. Smart està present en més de 40 ciutats de 9 països europeus.

Smart proposa a les persones associades una solució original per a crear la seva feina assalariada, a més d'oferir serveis mutualitzats en diverses àrees: jurídiques, financeres, administratives, formatives, d'acompanyament econòmic i espais de treball compartits. Concretament, Smart proposa consells, formacions i eines (administratives, jurídiques, fiscals i financeres) per a acompanyar el desenvolupament de l'activitat de les persones emprenedores. L'estatus d'emprenedor-assalariat a Smart permet reconciliar la protecció social i la veritable dinàmica de l'emprenedoria.

Com a cooperativa, Smart va prendre l'opció estatutària de no remunerar el seu capital i de no autoritzar la menor plusvàlua sobre les aportacions dels socis.

No filtra els socis: poden ser-hi per una feina d'un sol dia o bé desenvolupar una carrera de més de 15 anys. Promou una governació participativa activa i un diàleg social, l'efectivitat del qual ha permès que la qüestió de la remuneració dels accionistes estigui neutralitzada i que el grup sigui totalment autònom relativament a l'administració pública i a tot tipus de subvenció.

Algunes paraules sobre la història de Smart...

En 1998, en plena efervescència sobre la qüestió de l'estatus social dels artistes, es va posar en marxa a Bèlgica una associació, la Societat Mutual per a Artistes, que tenia l'ambició de superar les dificultats administratives que tenien els artistes i altres agents culturals.

20 anys més tard, l'associació s'ha convertit en una cooperativa que encapçala un grup en creixement continu, amb un volum de negocis superior a 200 milions d'euros en 2018, amb uns 250 mil usuaris, assalariats i emprenedors, clients i associats de diversos tipus, socis o no socis.

La nostra ambició es desplega en punts fonamentals: Smart és una empresa compartida multisectorial proposada com a model d'empresa general de dimensió europea, centrada en l'activitat econòmica de persones que volen transformar els productes de la seva activitat laboral en ingressos professionals i en drets socials, amb el règim més protector que tenim a l'abast a Europa a dia d'avui, i que és el règim d'assalariats.

Considerem que democratitzar l'emprenedoria en un marc protector de la persona és la fórmula que permet conciliar la creació de valor, el dinamisme econòmic, la participació democràtica en la vida local i un desenvolupament personal equilibrat.

Europa i els estats

En el context de les eleccions europees de maig del 2019, existeix per primera vegada el risc de veure un número important d'escons ocupats per representants que rebutgen el fet europeu en si mateix, recolzant-se en una ideologia nacionalista o sobiranista.

Distingim la Unió europea del fet europeu. Que la institució sigui qüestionada és bo i en demostra la vitalitat. Que el fet europeu ho sigui és més preocupant, ara per ara. Cap Estat, i sens dubte ni tan sols Alemanya, és capaç de mantenir un model de societat sostenible i durable en el qual, per a tothom, valgui la pena simplement viure restringit pel que fa als límits de les seves fronteres i de la seva sobirania, integrant-se en el món mitjançant acords merament bilaterals. Cap Estat té prou massa crítica per tal d'incidir en els mercats i sobre les eines i operadors de l'economia mundialitzada perquè s'adaptin al seu model econòmic, ecològic, social i fiscal. No obstant això, es tracta d'aquesta re-incrustació de l'economia en la societat en el sentit en què l'entenia Karl Polanyi.

L'únic model probablement possible per a una sortida del fet europeu serà brutalment ultraliberal, davant del qual el «TINA» (There is no alternative) de M. Thatcher semblarà un acudit simpàtic.

Per a tot tipus de problemes sistèmics (el clima, la justícia fiscal i social, els moviments migratoris, etc.), cal actuar de forma comuna en un espai de sobirania supranacional, legítim a Europa. La construcció d'aquesta legitimitat no està finalitzada i cal reforçar-la.

El debat sobre la possibilitat de reformar la UE, sobre si n'hem de sortir o no, és un debat equivocat. La pregunta és veritablement la següent: una sobirania supranacional, europea, dotada de la legitimitat democràtica més completa, és necessària per a afrontar als reptes? La nostra resposta és sí, sense cap mena de dubte.

Sense aquesta sobirania supranacional, que s'imposarà als Estats, sense una legitimitat democràtica forta, no guanyarem cap combat per la justícia fiscal i social, ecològica i climàtica, de re-incrustació de l'economia en la societat o de regulació dels mercats financers.

Demaneu als partits, als candidats i als representants que adoptin una posició sense ambages relativament a la necessitat d'una sobirania supranacional per a afrontar els grans reptes davant dels quals ja no podem fer cap pas enrere:

- la defensa i extensió del model europeu d'un "benestar" on la realització personal és un component essencial, i no el creixement a cegues del PIB i dels rendiments empresarials
- el fet que aquest model europeu és incompatible amb les polítiques neoliberals que fracturen la societat i tendeixen a reduir a la servitud una part de la població cada cop més nombrosa.

La legitimitat democràtica, a tots els nivells

La demanda d'una democràcia en acció, propera als ciutadans, és forta. Tant més forta que la democràcia formal, limitada a procediments electorals de designació de representants del poble, ha arribat al límit: ja no convenç ningú. La fórmula de Sartre sobre la democràcia en un món capitalista, "un conjunt de drets formals acompanyats de desmentiments concrets" sembla d'una actualitat candent.

La recerca-acció, si es pot dir així, en matèria de democràcia, és objecte d'interès per a moltes organitzacions: la Unió Europea evidentment, els Estats, els poders regionals o locals, de vegades fins al nivell del barri... o de rotondes, però també els sindicats i fins i tot les empreses.

Avui dia, investigadors/res com ara Isabelle Ferreras estudien i promouen formes de democràcia a l'interior mateix dels medis de producció, allà on són forjats els vincles socials que estructuraran l'espai polític.

En canvi, les forces reaccionàries i neoliberals no han cessat de fragilitzar aquesta mateixa democràcia: recordem per exemple l'obligatorietat de votar els projectes i propostes del Govern de Macron, considerada per ell com a imperiosa per a tots els candidats del seu moviment. El mandat imperatiu és l'antítesi de la democràcia representativa. Tot i que a Gran Bretanya, més enllà del que es pugui pensar de la mediocritat de les posicions i estratègies polítiques, el Parlament britànic fa palès un exemple viu de democràcia en enfrontar el Govern.

Lamentem igualment la deterioració de la imatge i funcionament d'alguns contrapoders (premsa, sindicats): esquerdat, ho tenen més difícil per a recuperar la legitimitat que tenien, heretada d'un món que ja no hi és.

Ens preocupen també els atacs per part dels Governos contra drets adquirits, els més valuosos en democràcia: la separació de poders, la independència de la justícia, la llibertat d'associació i de manifestació, la igualtat de cadascú amb tothom.

Condemnem les polítiques dels Governos que pretenen desprotegir o destituir de ciutadania (activa, protectora) una classe de persones: els refugiats, els presos, els immigrants, de vegades per motius de religió o origen ètnic. Aquesta exclusió es pot produir arran de la carestia de l'accés a certs drets com ara la Justícia o per causa de la deterioració d'un servei públic, per exemple, en matèria de discapacitat o malaltia de llarga durada.

La temptació autoritària del profit d'una classe social molt reduïda i en detriment de totes les altres és perceptible pertot Europa. De ben segur, darrere dels arguments tecnocràtics d'efectivitat i eficiència, rau l'objectiu d'induir un moviment de desafiliació popular vers el fet democràtic en si. Cap eina de la democràcia, com és ara el sistema electoral (majoritari, proporcional), el referèndum en totes les seves variants, o "constituents" i altres parlaments ciutadans, és capaç, per se, de respondre a aquesta necessitat democràtica: totes són útils, amb els rols i relacions mútues que tenen. Però, abans de tot, cal reconèixer la qüestió social: la democràcia és incompatible amb la dialèctica amic/enemic, convertida tant en l'esquerra com en la dreta en base intel·lectual d'allò polític, desprioritzant la qüestió social que ha de ser, creiem, central si volem refundar la democràcia, el seu sentit i les seves maneres de

procedir. El fantasma d'una sobirania directa, immediata i natural del poble, per poc que puguem acordar sobre què significa "poble", no pot tenir cap altra conseqüència que no sigui la desaparició de la disputatio, del debat que organitza la confrontació, per la paraula més que al carrer. La dissensió no és més que política, sempre, i s'ha de seguir reconfigurant, sense arribar mai a una resolució absoluta.

Considerem que la democràcia representativa no pot funcionar més que dins una xarxa complexa de representacions múltiples, que actuen a nivell d'un Estat o d'una empresa, d'un sindicat, d'una mutualitat, d'un barri. En cas contrari, no hi haurà una altra opció que no sigui triar entre un poder totalitari i el miratge del "poble orgànic(ament) sobirà", cara i creu de la mateixa falsa moneda democràtica.

Exhortes tots els nivells de poder, però igualment els sindicats i altres organitzacions professionals o d'acció i lluites socials, els cossos intermediaris i les empreses, a instaurar i enfortir la democràcia, dotada de la màxima legitimitat, des de l'interior. I en particular, a afavorir la participació ciutadana a través de la informació, del debat, la deliberació i no només per la representació o el vot.

Exhortem els futurs representants i mandataris, independentment de l'assemblea o òrgan on ocupen escó, a privilegiar el rol d'aquesta assemblea o òrgan i les seves conviccions en una perspectiva a llarg termini, alliberant-se d'una visió electoralista a curt termini i de la lleialtat als partits. Aquests últims no són efectivament una finalitat en cap moment: els partits i els cossos intermediaris no són més que unes formes entre altres d'organització del debat necessari a la democràcia representativa.

Recomanem a la Unió Europea:

- adquirir una legitimitat democràtica forta: un parlament que només disposi del poder legislatiu, un executiu sota el control del parlament, un poder judicial independent i per descomptat la separació entre aquests tres poders.

La protecció social

Tal como va ser assolida a Europa, des de finals del segle XIX, de forma diversa i sempre arran de lluites socials, la protecció social és una part essencial d'un model de societat que s'ha de defensar, promoure, ampliar. El concepte de "benestar" segons aquest model no pot ser el d'una vida sotmesa, pressionada per les suposades "lleis naturals" del mercat.

El context davant del qual hauria de donar resposta ha experimentat una evolució profunda: els modes de vida, dels tipus de comunitat domèstica a l'hàbitat, la distinció entre vida privada/vida pública/treball, les formes d'organització laboral i dels recorreguts professionals no són els mateixos que a mitjans del segle passat.

A vegades aquestes evolucions, sovint patides, són també desitjades: per exemple, molts treballadors privilegien avui dia el sentit del treball o el benestar en la relació treball/vida privada, per sobre de la retribució o de la valorització d'un diploma.

Un món habitable per tothom conjuga per nosaltres les qüestions de l'exclusió, d'emancipació social i de protecció social. I aquesta última és el vehicle de lluita a partir del qual les dues primeres poden trobar formes de resolució.

Sense una protecció social efectiva, basada en normes d'alt nivell, per a tothom i sense distinció, ens veurem abandonats al món de competència ferotge, de vincles socials cada cop més violents, de fractures socials i generacionals que no podran ser reparades.

La lluita contra el dumping social ha de ser realitzada, a nivell europeu, sempre cap amunt i no pas cap avall, la qual cosa implica -sempre a nivell europeu- mecanismes d'anivellament de la riquesa i de preservació dels drets, però també justícia fiscal, sense la qual faltaran els recursos. Cooperació sense distribució és una faula sense fonament.

Tots els atacs contra els mecanismes de protecció social, tràmits humiliants, segmentació de les poblacions i segregació, disminució o supressió dels drets, administracions deteriorades, frau fiscal, contribueixen

- a disgregar la societat fins a punts crítics inadmissibles
- a deslegitimar la història social i política que l'ha constituït fins avui
- a induir el moviment popular de desafiliació, aquesta vegada social, similar a la desafiliació ciutadana que hem esmentat abans.

Exhortem la Unió Europea a dur a terme un Pla de restabliment europeu de la justícia fiscal i de la seguretat social, a partir del qual els Estats estructuraran les seves pròpies especificitats. Un pla molt més ambiciós que el Pilar Europeu de Drets Socials, per a evitar el parany sartrià dels drets formals i dels desmentiments concrets.

Un pla que...

- institueix la seguretat social com a bé comú i que estableix:
 - els principis i el mecanisme generals de finançament de la seguretat social, impedit tota deterioració
 - el nivell mínim de prestacions socials

ampliant aquesta protecció a totes les persones que viuen en territori europeu;

- estableix un sou mínim i una durada màxima de treball, així com les normes mínimes de seguretat i de benestar laboral
- garanteix que cap forma de treball, de carrera, de remuneració, de relació laboral i d'organització del treball constitueixi un fre a l'accés o a la preservació dels drets socials, ni tampoc pugui minvar-ne els efectes
- tendeix a suprimir tota la capacitat dels Estats i empreses a cercar un avantatge competitiu basat en normes deteriorades en matèria social, fiscal i laboral;

En conseqüència, l'UE tindrà cura, especialment, en facilitar la transnacionalitat dels drets socials, suprimint tots els entrebancs a la circulació de persones i del treball.

Exhortem la Unió Europea i els Estats, per la via del diàleg social, a trobar formes de regular els preus en el mercat laboral independent (tipus freelance), per a garantir la justa remuneració dels serveis prestats pels treballadors.

L'empresa compartida com a model de producció

Karl Marx admetia que la humanitat no deixarà de produir. Això no impedeix plantejar-se algunes qüestions: què produir, perquè, per a qui, qui, com? Fins i tot els models més identificats amb el decreixement no deixen de produir. Segons les respostes que es donin a aquelles preguntes, hi ha models de producció específics que forgen i forjaran de bell nou en el futur, els vincles socials que estructuraran o estructuraran l'espai polític – qüestió que ens ocupa amb motiu de les eleccions de maig del 2019.

La re-inscrustació de l'economia en la societat, segons Karl Polanyi, que tant significa per a nosaltres, només pot trobar recolzament sobre una refundació dels nostres models de producció. Els reptes globals ecològics i socials es veuen especialment afectats per aquestes qüestions. I les respostes que es puguin aportar incidiran sobre els temes que hem evocat abans: el fet europeu, la democràcia i els seus aspectes de legitimitat, la protecció social i la justícia fiscal...

Des del nostre punt de vista, una manera de reconstruir els modes de producció segons els principis abans esmentats és mitjançant l'empresa compartida, és a dir una empresa que es caracteritza per:

- una empresa amb capitals
- Sense obtenir guanys de capital o amb un guany que no excedeixi la inflació
- que produeix i comercialitza bens i serveis
- els capitals de la qual pertanyen a totes les parts del cicle de producció-comercialització-consum, i de forma majoritària als treballadors de l'empresa;
- el capital de la qual no pot estructuralment ser objecte d'especulació;
- el mode de govern de la qual està basat en el principi d'un soci= 1 veu, sense tenir en compte el capital posseït.

Smart és la prova de que una empresa amb aquestes característiques pot ser econòmicament eficient, socialment útil, i capaç de desenvolupar-se a nivell europeu com qualsevol gran empresa: més de 200M d'euros de volum de negocis consolidat, 3.000 ETC (equivalent a temps complet), milers de membres en més de 40 ciutats i 9 països d'Europa. I tot això sense beneficiar-se de subvencions públiques per a la seva activitat principal, disposant de fons propis suficients per a finançar el seu desenvolupament i creixement.

Que aquesta empresa adopti la forma d'una cooperativa de producció, de consum, d'activitat i de treball, d'impuls empresarial, d'una SPRL o d'una SA els estatuts de la qual institueixen aquestes regles, o qualsevol altre model, no importa gaire en la mesura en què aquestes condicions estiguin reunides. Aquesta forma d'empresa compartida té una finalitat social des de bon començament, pel mer fet que és propietat de totes les parts que la constitueixen i que el control accionarial i de govern el tenen els treballadors, assalariats o no.

Al mateix temps que comercialitza i produeix, és una institució desproveïda de finalitat de lucre, encara que els treballadors tinguin aquesta finalitat, si més no per la seva pròpia subsistència.

En la nostra opinió, aquest tipus d'empresa està en condicions òptimes

- per a afavorir canals curts i eficients entre la demanda i l'oferta de manera sostenible;
- neutralitzant en la mesura del possible els efectes tòxics de l'empresa capitalista sense fer cap concessió a l'efectivitat econòmica;
- i reforçant el control dels treballadors i clients, usuaris, consumidors, sobre l'organització econòmica de les necessitats i de les maneres de satisfer-les -en el respecte de les normes socials i laborals més exigents.

Finalment, l'empresa compartida és de qui la necessiten, i no de qui ambicionen captar el benefici pel mer fet d'haver-hi invertit. Això no vol dir que no hi hagi benefici sinó, simplement, que és col·lectivitzat dins l'empresa.

Apel·lem a que hi hagi espais amplis d'experimentació empresarial, centrada en la prioritat del treball sobre el capital, sobre la mutualització dels riscos i eines de producció, sobre la cooperació en comptes de la competència, i amb una dinàmica basada en la iniciativa autònoma d'individus o col·lectius. Creiem que això pot afavorir l'emergència d'una producció durable, sostenible i solidària, amb canals curts, propera a les persones i col·lectivitats, amb modes d'organització laboral adaptada als projectes de vida de les persones i als emprenedors.

Recomanem a la Unió Europea:

- que abandoni el dogma de la lliure competència com a fonament de la Unió, per tal de poder alliberar la capacitat dels Estats de dotar-se de serveis públics en tots els sectors;
- que reconegui l'empresa compartida -amb una definició precisa-, com una forma d'empresa integral, a la qual la Unió Europea atorga drets i missions particulars en matèria de desenvolupament econòmic i social;
- que li reconegui a cada soci el dret d'actuar de forma individual mitjançant l'empresa compartida, pel que fa a les subvencions públiques i a l'accés a les licitacions.
- la unificació de la legalitat en el marc de la UE que permeti, a organitzacions com Smart, poder operar transnacionalment amb normatives comuns, facilitant la mobilitat de l'emprenedor i dels treballadors freelance.

Des de Smart Ibèrica per la situació a Espanya

La realitat que tenim a Espanya és contradictòria, es fomenta l'emprenedoria però des d'una visió empresarial que no correspon al paradigma de treball actual. Els nous ecosistemes de treball es presenten amb característiques d'intermitència, que no significa que aquesta intermitència ens dugui a una precarietat laboral, però cal senyalar la necessitat de professionalització en els sectors des de la perspectiva empresarial.

Smart a Espanya és una cooperativa d'impuls empresarial sota la normativa de la Comunitat Autònoma d'Andalusia* segons la llei 14/2011 article 93 i en el seu desenvolupament reglamentari (decret 123/2014) en els articles 81 a 86. La realitat de l'Estat espanyol és un conjunt de Comunitats amb organització i legislació pròpies en matèria de cooperativisme. No obstant això, la Constitució espanyola, en l'article 129.2, afirma: "els poders públics promouran eficaçment les diverses formes de participació en l'empresa i fomentaran, mitjançant una legislació adequada, les societats cooperatives...". Les cooperatives d'impuls empresarial són organitzacions desconegudes, si bé són una alternativa a l'autoocupació, tenint com a objecte social l'orientació, la formació, la tutorització, que podrà adoptar un caire temporal relacionat amb el llançament de determinats projectes empresarials, o un caire estable, unides a l'acompanyament durable de l'activitat emprenedora.